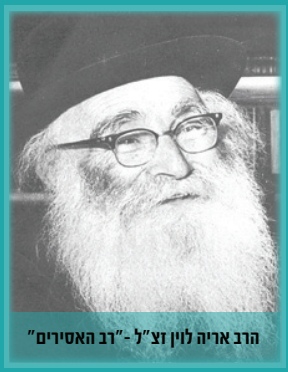
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

פרשת שמות

כ"א טבת תש"פ

גליון מספר 157

דרך חיים

בזעקת ישראל בגלות מצרים ישנה הדגשה מעניינת "ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי" - הפנייה הישירה לה'. כך גם משה רבנו טוען בפני הקב"ה "הן בני ישראל לא שמעו אלי", אני ערל שפתיים והם ערלי שפתיים ולכן אינם זקוקים לי והם פונים ישר אל הקב"ה.

ישנה מחלוקת מפורסמת בדבר התפילה לה' בעזרת 'אמצעים'- מלאכים, צדיקים וכדומה. המדרש שמובא בדברי הירושלמי (מסכת ברכות פרק ט הלכה א) אומר: "רבי יודן אמר משמיה דידיה: בשר ודם יש לו פטרון, אם באת לו עת צרה אינו נכנס אצלו פתאום אלא בא ועמד לו על פתחו של פטרונו וקורא לעבדו או לבן ביתו והוא אומר איש פלוני עומד על פתח חציך שמא מכניסו ושמא מניחו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אם בא על אדם צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד. הדא הוא דכתיב (יואל ג ה) "כל אשר יקרא בשם ה' ימלט".

המהר"ל מפראג כתב שאין לשיר את פיוט הסליחות "מכניסי רחמים", משום שהוא פונה בתפילה למלאכים ולא אל הקב"ה, והרי הקב"ה רוצה שנפנה אליו ישירות. אמנם היו שכתבו שאין בכך פסול ושיש מקום להתפלל בעזרת המלאכים, ביניהם המלבי"ם (שמואל א פרק א פסוק יב) שהאריך בדברים לחלק בין תפילה בעזרת המלאכים לתפילה ישירה אל הקב"ה:

"שיש בענין התפלה שתי מדרגות: יש המתפלל ע"י אמצעי, והוא שמבקש שתיעשה בקשתו ע"י המלאכים ומליצים מזכירים זכיותיו וע"י הזכיות אשר בהם יצטדק, וכן יבקש העזר והתשועה ג"כ ע"י אמצעי. ויש המתפלל בלי אמצעי, כמו שאמרו חז"ל 'אל תהי צווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו'. ויש שני הבדלים ביניהם בסידור תפלתם:

א) המתפלל לה' בלי אמצעי אין צריך להאריך בתפלתו, כי אחר שאינו מבקש להצטדק ע"י זכיותיו וטענותיו בדרך משפט רק בתורת חסד וחנינה (וכמו שאמרו חז"ל (ספרי ואתחנן ו) שצדיקים אף על פי שיש להם לתלות במעשים טובים אינם מבקשים אלא מתנת חינם) אין צריך להאריך ולהציע זכיותיו. לא כן השואל על ידי מליצים מספרים זכיותיו שבהם יברר כי ראוי שתעשה בקשתו עפ"י הדין, צריך לסדר טענותיו ולברר זכיותיו. וכמו שהוא במלכותא דארעא, השואל דבר מן המלך בעצמו ישאל דרך חסד, ולא ירבה בדברים רק יאמר בי אדוני עשה עמי חסד, לא כן המבקש באמצעות השרים היושבים על מדין צריך לברר זכיותיו שבם יצטדק כפי חקות המשפט, כי אין בידם לעשות חסד חנם, רק אמת ומשפט.

ב) המתפלל אל ה' לבדו אין לו להשמיע קולו בתפלתו, כי כל יצר מחשבות לב הוא מבין,

המשך בעמוד הבא

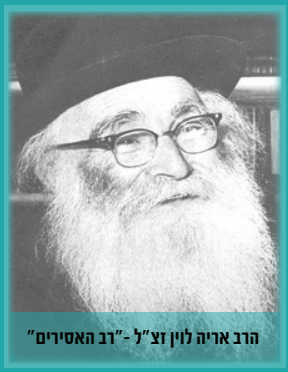
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

והמשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה (ברכות כד ב). לא כן השואל על ידי אמצעים יכול להשמיע קולו, כי המלאכים אין יודעים מחשבות".

לעתים אדם מתבייש במעשיו, אדם נבוך מעצמו ומהקב"ה 'איך אני אדבר עם הקב"ה? מי אני?', לכן הוא פונה למישהו שיותר ראוי ממנו, לצדיק או למלאך שיעזור לו להתקרב לקב"ה. אומר המלבי"ם שאם אדם נוהג כך אז צריך לדבר ברור, כי המלאך או הצדיק לא יודע מחשבות. סיבה נוספת היא משום שאותו שליח בסך הכל משמש כסניגור, הוא יעלה את התפילה לעשות כתר לקב"ה, אבל אם לא תדבר ברור הוא לא יוכל להיות מליץ. לכן יש להתפלל בארוכה ובפירוט. אמנם כשאתה פונה ישירות לקדוש ברוך הוא אתה לא מבקש לאור זכויותיך, בגלל שמגיע לך, אלא רק ממקום של חסד שלא מגיע לך דבר. 'אני יודע מה אני שווה, אנא תעזור לי לפנים משורת הדין'. לכן צריך לעמוד בתפילה אבל אין צורך לדבר ולפרט באריכות. כך אנו רואים את משה רבנו מקצר בתפילתו "אל נא רפא נא לה". כך מסביר המלבי"ם את השיח בין עלי הכהן וחנה אשת עלי שבאה להתפלל על זרע של קיימא:

"והנה בימי עלי היו רגילים לשאול תפלתם על ידי אמצעיים, כי הדור ההוא לא היו ראוים לנסים ולהשגחה מיוחדת, ולכן היה דרכם להרבות בתפלה, וכן להתפלל בקול רם. וכאשר ראה את חנה שהרבתה להתפלל חשב שהיא ג"כ מתפללת על דבר זה, שאם לא כן לא היה לה להרבות בתפלה (ובאמת אמרו חז"ל שחנה ע"י שהרבתה בתפלה קצרה ימיו של שמואל). ולכן היה שמר את פיה, רוצה לומר היה רוצה לשמוע תפלתה, כי חשב שבהכרח תתפלל בקול רם אחר שמתפללת ע"י אמצעיים. אבל לא כן היה, רק "וחנה היא מדברת על לבה". שזה לא יתכן עם מה שהרבתה להתפלל, כי הדבור בלחש מורה שמתפללת לה' לבדו בלי אמצעי, ובזה לא יתכן להרבות בדברים כנ"ל, ולכן "ויחשבה עלי לשכרה"... "ותאמר לא אדוני", באשר לא ידעה הסבה שבעבורה יחשבה לשכורה, השיבה לו אם חושב כן מחמת שראה אותה מרבה בבכי ומרירות לב, זה היה "יען כי אשה קשת רוח אנכי". ואם מפני שהתפללה בלחש, השיבה כי "ואשפך את נפשי לפני ה'" לבדו בלי אמצעי, ולכן לא הרימותי קולי ואקרא... ובכל זאת "אל תתן את אמתך לפני בת בליעל", כי תשאל אחר שהתפללתי לה' לבדו בלי אמצעי למה הארכתי בתפלה, השיבה שזה היה מסבה אחרת, "כי מרב שיחי וכעסי דברתי עד הנה", מה שדברתי עד הנה והעתרתי דברים יותר מהראוי להעומד לפני ה' לבדו היה מרוב שיחי וכעסי".

עלי רואה את חנה מאריכה בדברים. עלי שומר את פיה, היא לא מדברת אך מתפללת באריכות. אם אינך מדברת זה שייך לתפילה לקדוש ברוך הוא, אבל אם מתפללת באריכות אז לא שייך כי רק אצל המלאכים צריך לפרט. לכן חושב עלי שהיא שיכורה. חנה אומרת אני מתפללת ישר לקדוש ברוך הוא, ובגלל שאני קשת רוח אז אפילו שלא ראוי להאריך

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

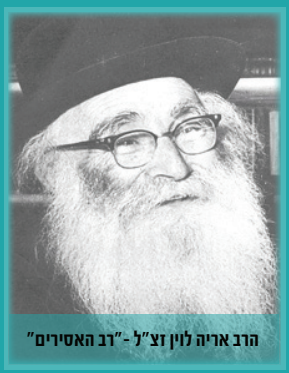
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

בתפילה אני מאריכה.

משה רבנו מגיע לעם ישראל כשליח ואומר להם "פקד פקדתי", "אני ולא מלאך, אני ולא שרף וכו'". עם ישראל לא צריכים לדבר, עם ישראל רק זועק ישירות לה' בלא אומר ודברים. עם ישראל יודע שמשה רבנו הוא מלאך והם פונים ישירות לה' הוא שיוציא אותם ממצרים. וזה מה שה' משיב למשה לחזור למצרים ולומר לעם ישראל 'מי שיגאל אותם זה רק הקב"ה, ואני איני אלא שליח להביא אותו אליכם'. זה מה שיתגלה בשיאו בקריעת ים סוף "מה תצעק אלי", מסביר הזהר "בעתיקא תליא מילתא"- הדבר תלוי בעתיקא ברצון ה' הפשוט והעליון ואין צריך את השתדלותך אפילו בתפילה עבורם.

שבת שלום!

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** ish.tsadik@gmail.com | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

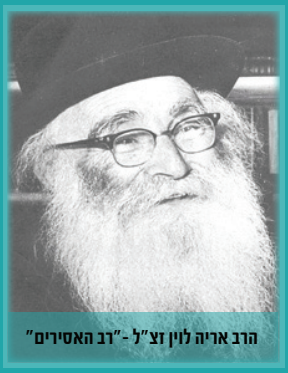
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

עין בוחנת הייתה לר' אריה, וחשה את אשר לא חשו והבינו אחרים. סיפר על כך הרב אלימלך בר-שאול ז"ל, רבה של רחובות:

"כשהייתי נער למדתי בתלמוד תורה 'עץ-חיים'. ר' אריה היה אז המשגיח של הת"ת. ביתנו היה עני עד למאד, וסבלתי חרפת רעב פשוטו כמשמעו. הרעב הציק לי מאד, וקשה היה לרכז את מחשבותי. בלימוד התרכזתי איך-שהוא, כי בחברותא היה קל יותר, אך להתפלל לא יכולתי בשום פנים, התקשיתי לתת דעתי למילים היוצאות מפי. איש לא שם ליבו אליי, ולשום אדם לא נגע הדבר.

אולם ר' אריה, שהיה נועץ מבטו בי מידי פעם בפעם, שם ליבו אליי. יום אחד ניגש אליי, תחב סכום כסף בידי ואמר לי: "השגתי סכום כסף זה מיהודי, הא לך עבור שלוש ארוחות ביום". וכך דאג ר' אריה להמציא לי סכום כסף במשך כל שנות לימודי בתלמוד תורה- ואורו עיניי".

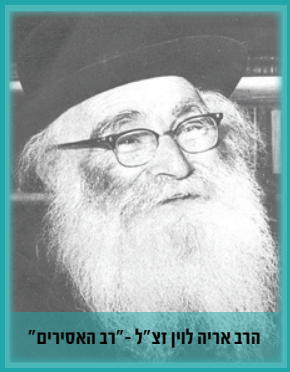
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

מעלה מיוחדת יש לתפילה בבית הכנסת, אפילו לאדם שלא זוכה להתפלל במניין מסיבה כזו או אחרת (משנה ברורה צ ס"ק כז).אמנם ישנה מעלה רבה יותר לתפילה בבית המדרש הקבוע ללימוד לרבים, אפילו אם הוא עצמו אינו לומד שם, משום שקדושתו רבה. במקרה שכזה על אף שבבית הכנסת מתקיים "ברוב עם הדרת מלך", כך שיש שם מניין גדול יותר, שמעלתו בדרך כלל גדולה יותר, נעדיף להתפלל בבית המדרש על אף המניין הקטן שיש בו. ובמקום שהוא עצמו לומד, אף שאינו קבוע ללימוד לרבים, מעלתו גדולה עד שגם בו ראוי להתפלל במניין מצומצם יותר ממניין רחב בבית הכנסת.

בשל מעלת בית הכנסת יש לדעת שישנן הלכות מיוחדות לצורת בנייתו ולהתנהלותנו בתוכו. בעזרת ה' נדון בהלכות חשובות אלו, שרבים אינם מודעים להן, אך טרם כך נפתח במימרות חכמינו ז"ל על מעלת בית הכנסת וקדושתו.

הגמרא במסכת ברכות (דף ו עמוד א) אומרת ש"אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר "לשמוע אל הרנה ואל התפלה", במקום רנה שם תהא תפלה" ודווקא שם "הקב"ה מצוי... שנאמר "אלהים נצב בעדת אל". וכך הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו (שיר השירים רבה פרשה ב): "בניך בשעה שיכנסו לבית הכנסת ובית המדרש וקורין קריאת שמע הם יושבין וכבודי עומד ביניהם". לכן, אדם שרגיל לבוא לבית הכנסת מידי יום ולא בא יום אחד הקב"ה שואל עליו, אם לא הגיע בשל מצוה "נוגה לו", ואם בשל דבר רשות יש בכך חסרון על שלא העדיף להגיע להתפלל בבית הכנסת (שם עמוד ב). ממשיכה הגמרא (דף ח עמוד א) ואומרת שאם אינו נכנס להתפלל בבית הכנסת שיש לו בעירו נחשב לשכן רע.

ולהיפך, אדם שזוכה להגיע לבית הכנסת הוא סגולה לאריכות ימים, כפי שתמה רבי יוחנן על כך שיש תלמידי חכמים זקנים בבבל, והרי כתוב "למען ירבו ימיכם... על האדמה" ולא בחוצה לארץ, ושמע שהם משכימים ומעריבים לבתי כנסיות ונתיישבה קושייתו. הזוכה לעשות כן בעולם הזה, אומר עליו המדרש (דברים רבה ז) ש"זוכה ליכנס לבתי כנסיות ובתי מדרשות לעתיד לבוא, מנין? שנאמר "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה"", יהללו עוד הילול- לעתיד לבוא. ו"אפילו ישב אדם ועוסק במעשה מרכבה ובכל מידות טובות בעולם, יניח את הכל וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, שבישיבת בית הכנסת ובית המדרש שמחה מתחדשת לו (לקב"ה) בכל יום תמיד" (תנא דבי אליהו רבה יח).

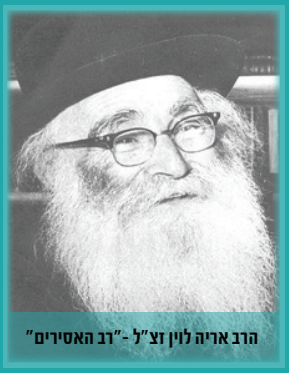
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | האם כאשר ספר-תורה נופל חייבים כל הציבור לצום?

תשובה | לא, אלא רק מי שהספר נפל מידיו. והמקור למנהג לצום על ספר שנפל רח"ל נמצא בספר עיני שמואל, ומביאו מרן המשנה ברורה. וכותב החיד"א באריכות (חיים שאל ח"א סי' יב) שאין לזה מקור בגמרות ובראשונים, אלא שעניין המנהג הוא כדי לעורר על מה שקרה, ועל כן דווקא זה שנפל מידיו יצום ולא שאר הקהל. ואם הוא חלש או זקן יכול לפדות את הצום בצדקה (חיים שאל שם).

שאלה | האם יש לעמוד בשעת קריאת התורה?

תשובה | מרן השו"ע (סי' קמו) פסק שאי צורך לעמוד בשעת קריאת התורה. אולם מרן הרמ"א הוסיף שיש מחמירים ועומדים, ושכך עשה המהר"ם מרוטנבורג זצ"ל. והוסיף מרן המ"ב שגם לדעת השו"ע בשעה שאומרים "ברכו את ה' המבורך" והקהל עונה "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" יש לעמוד, כי זהו דבר שבקדושה שמחייב עמידה. והוסיף הגר"ח קנייבסקי שליט"א (אשי ישראל פל"ח הערה נד) על הדברים שרק בשעת אמירת "ברכו" ועניית הקהל יש לעמוד, אך בשעת ברכת התורה עצמה אין חיוב לעמוד, ושכן היא כוונת מרן המ"ב. אולם הכה"ח כתב שגם חסידים ואנשי מעשה לא הקפידו לעמוד בשעת קריאת התורה, ואף לא בשעת אמירת "ברכו", כיוון שהאר"י הקדוש היה יושב במשך כל קריאת התורה (שער הכוונות דרוש א דף מח). ודייק הכה"ח בדברי המהרח"ו שגם בשעת "ברכו" של קריאת התורה היה האר"י יושב. ומעבר לזה דייק רבי עמנואל חי ריקי הי"ד (משנת חסידים) שיש עניין על פי הסוד דווקא לשבת בשעת קריאת התורה, וכך דייקו ברוח חיים מהגר"ח פלאג'י ובעל השלחן טהור.

לכן מי שנוהג ימשיך לעמוד כמנהגו, אולם אלו שיושבים סומכים על דברי מרן השו"ע ורבינו האר"י ואין צריכים לשנות ממנהגם.